

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.12.1999, sp. zn. 22 Cdo 1620/98, ECLI:CZ:NS:1999:22.CDO.1620.1998.1

Číslo: 50/2001

Právní věta:

Tzv. ležící pozůstalost byla ve správním řízení o konfiskaci majetku podle dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. legitimována k účasti v tomto řízení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 16.12.1999

Spisová značka: 22 Cdo 1620/98

Číslo rozhodnutí: 50

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Vlastnictví

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v Ostravě jako soud odvolací shora označeným rozsudkem potvrdil rozsudek O k r e s n í h o s o u d u v Opavě ze dne 20. 5. 1997, jímž byl zamítnut návrh na určení, že žalobkyně je vlastníkem ideální jedné čtvrtiny nemovitostí – pozemků parc. č. 87, 86, 84, 83, 85, 11, 12, 13, 14, 127, 130, 131, 128, 129, 209/94, a 210/93 v katastrálním území O., a jímž bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení. Odvolací soud dále rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení a proti svému rozsudku připustil dovolání. Při rozhodování ve věci samé vyšel z následujících nesporných skutkových zjištění: Předmětné pozemky patřily původně rodičům žalobkyně. Po smrti matky žalobkyně M. G., zemřelé 12. 6. 1938, ideální polovina předmětných nemovitostí, náležející zůstavitelce, v souladu s její závětí připadla bratru žalobkyně O. G. se substitučním právem ve prospěch jeho sourozenců, tj. žalobkyně a R. G., pokud by O. G. zemřel před 1. 1. 1946 ve stavu svobodném. Podle závěti M. G. v takovém případě žalobkyně a její bratr R. G. nabývali pozůstalost rovným dílem, tj. každý jednu čtvrtinu předmětných nemovitostí. O. G. podle důkazů jeho smrti zemřel svobodný 28. 8. 1944. Pozůstalost po matce žalobkyně tak byla dále projednávána u Okresního soudu v Hlučíně pod sp. zn. D 525/46 a v souladu s uvedenou substituční doložkou toto dědictví nabyli rovným dílem žalobkyně a R. G. Pozůstalost po O. G. se neprojednávala pro neexistenci pozůstalostního jmění. Vyhláškou tehdejšího Jednotného národního výboru v Opavě ze dne 27. 7. 1949 a výměrem tehdejšího Krajského národního výboru v Ostravě (jako odvolacího správního orgánu, který rozhodoval o odvolání podaném žalobkyní) ze dne 12. 12. 1949 byly

předmětné pozemky prohlášeny za konfiskované ve smyslu dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa (dále jen „dekret“). Těmito rozhodnutími správních orgánů byly konfiskovány pozemky ve vlastnictví rodičů žalobkyně. Podle výpisu z katastru nemovitostí pro k. ú. O. je u pozemku parc. č. 209/94 jako jeho vlastník zapsána obec O. s tím, že nabývacím titulem je zákon č. 172/1991 Sb. Žalobkyně svůj nárok opírá o obecná ustanovení obč. zák., když restituční nárok odpovídající zákonu č. 229/1991 Sb. o půdě, neuplatnila.

Potvrzení zamítavého rozsudku odvolací soud ve vztahu k pozemku č. parc. 209/94 v k. ú. O. (nyní č. 4209/94), odůvodnil tím, že žalovaný není pasivně legitimován. Ve vztahu k ostatním pozemkům vyšel z toho, že soud je ve smyslu § 135 odst. 2 o. s. ř. vázán správními akty, jimiž byla vyslovena konfiskace předmětných pozemků. Průlom do uvedené zásady vázanosti lze nalézt pouze v restitučních zákonech jako předpisech zvláštních; v souzeném případě však jde o spor podle obecných předpisů. Z uvedených rozhodnutí, jimiž bylo rozhodnuto o konfiskaci, vyplývá, že předmětné pozemky byly konfiskovány ke dni účinnosti dekretu, tj. k 23. 6. 1945.

Žalobkyně ve svém dovolání proti rozsudku odvolacího soudu namítá nesprávné právní posouzení věci. Poukazuje zejména na nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 9. 1996, sp. zn. [IV. ÚS 35/96](#), podle kterého v případě konfiskace mohlo dojít k přechodu vlastnictví na stát až za existence příslušného správního rozhodnutí o konfiskaci. V daném případě nebyly výše jmenované správní akty o konfiskaci řádné, neboť nebyly doručeny zemřelému bratru žalobkyně O. G. Přitom podle správního řádu tehdy platného mohla být účastníkem správního řízení fyzická osoba; samozřejmě však pouze fyzická osoba žijící. „To ovšem také znamená, že pokud by šlo o správní, třeba konfiskační řízení proti zemřelému, šlo by jen o řízení zdánlivé, které by samozřejmě vůbec nemohlo mít jakékoli právní účinky. Řízení bez procesního subjektu (tzv. bezsubjektní řízení), které by správní úřad mohl vést sám se sebou, neexistuje. V daném případě nebyly splněny podmínky § 1 odst. 1 dekretu a vlastníkem předmětné čtvrtiny předmětných nemovitostí nebyla M. G., nýbrž žalobkyně, která nebyla národnosti německé, ale moravské, a proto vlastnické právo k předmětným nemovitostem nemohlo přejít na žalovaného. ... Soud není ve smyslu § 135 odst. 2 o. s. ř. vázán takovým rozhodnutím, které nemohlo mít jakékoli právní účinky, neboť šlo o bezsubjektní řízení. ... Kdyby správní konfiskační řízení mělo všechny náležitosti zákonného procesu, byla by situace samozřejmě jiná a v takovém případě by poukázání na zásadu vázanosti soudu rozhodnutím příslušného orgánu dle § 135 odst. 2 o. s. ř. bylo důvodné.“ Žalobkyně navrhla, aby rozsudky soudů obou stupňů byly zrušeny a věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaný se k dovolání nevyjádřil.

N e j v y š š í s o u d jako soud dovolací po zjištění, že dovolání proti rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou včas a že je přípustné, přezkoumal napadený rozsudek podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné. Proto je zamítl.

Z odůvodnění:

Dovolatelka nenamítá, že v řízení došlo k vadám uvedeným v § 237 odst. 1 o. s. ř. nebo že řízení je postiženo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 241 odst. 3 písm. a/ a b/ o. s. ř.), a ani z obsahu spisu nevyplývá, že by k některé z uvedených vad došlo. Proto dovolací soud dále přezkoumává rozsudek odvolacího soudu v rozsahu dovolacího důvodu, resp. dovolacích námitek uplatněných dovolatelkou. S ohledem na obsah dovolání řeší dovolací soud pro výsledek dovolacího řízení určující otázku, zda tzv. ležící pozůstalost ve smyslu § 547 o. z. o. (obecného zákoníku občanského z roku 1811) mohla být subjektem řízení o konfiskaci podle dekretu.

Podle právní teorie nebyla ležící pozůstalost (tj. pozůstalost, představovaná souborem práv a

povinností zemřelého zůstavitele, před jejím odevzdáním dědici podle § 819 o. z. o.) něčím, co by nemohlo být subjektem určitých práv a povinností. V Komentáři k československému občanskému zákoníku občanskému, vydanému nakladatelstvím Linhart v Praze v roce 1936 se k tomu na str. 52 třetího dílu uvádí, „že hledíme na ležící pozůstalost, jako by tu subjekt byl“. Měla tedy práva a povinnosti, jako kdyby subjektem práva byla. Nešlo tedy o tzv. non subjekt, jenž z hlediska dnešního práva není vůbec způsobilý jednat např. v řízení před soudem, ale o zvláštní právní instituci, která sice nebyla ani právnickou ani fyzickou osobou, ale byla nositelem určitých, byť omezených práv a povinností. Mohla tudíž v řízení soudním či správním jako účastník řízení vystupovat. Důkazem správnosti tohoto pojetí je i praxe Nejvyššího správního soudu, který ve svém nálezu ze 6. ledna 1948 č. 633/46-4, týkajícím se právě konfiskačního řízení a publikovaném v Bohuslavově sbírce pod č. A 1808, přiznává ležící pozůstalosti právo účastníka správního řízení. V tomto nálezu mj. konstatuje, že pozůstalosti vlastníka zemědělského majetku, zemřelého po účinnosti dekretu, nelze upírat právo, aby se bránila výroku úřadu, jímž se deklaratorně zjišťuje skutečnost, tvořící zákonný předpoklad konfiskace majetku podle dekretu. Z hlediska řešení sporné otázky pak je nevýznamné, zda ten, jehož majetku se měla konfiskace týkat zemřel před či po zahájení konfiskačního řízení. Podstatné je, že pozůstalost měla legitimaci jako samostatný subjekt práv a závazků a (nadto) mohla činit procesní úkony ve správním řízení – např. podat stížnost u Nejvyššího správního soudu.

Pro úplnost je třeba dodat, že již z výše uvedených skutkových zjištění vyplývá, že O. G. nebyl účastníkem konfiskačního řízení ani dědického řízení vedeného u bývalého Okresního soudu v Hlučíně pod sp. zn. D 525/46, ani vlastníkem předmětných pozemků ke dni účinnosti dekretu.

Z výše uvedeného vyplývá, že předmětné správní akty, jimiž byl zkonfiskován majetek rodičů žalobkyně, nebyly z důvodu tvrzeného žalobkyní akty nicotnými, ale naopak soud je jimi ve smyslu § 135 odst. 2 o. s. ř. vázán. Odvolací soud tedy věc posoudil po právní stránce správně. Proto je správný i dovoláním napadený rozsudek a dovolání muselo být podle § 243b odst. 1 o. s. ř. zamítnuto.